Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 3043-3062
DOI: 10.29228/TurkishStudies.39410
ISSN: 2667-5609
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 21.10.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 20.12.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (31.10.2019)-Referee 2 (22.11.2019)

This article was checked by iThenticate.

DİL İŞLEVLERİ AÇISINDAN TÜRKÇE ÖĞRENİYORUM DERS KİTABI*

*Kemalettin DENİZ** - Yunus Emre ÇEKİCİ****

ÖZ

Yabancı dil öğretiminde sadece dil bilgisi, çeviri ve sözcük odaklı yaklaşımların öğrencilerin gereksinimlerine yanıt vermediği bilinen bir gerçektir. Çağdaş yaklaşımlar, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Avrupa’da dil öğretiminin temel başvuru kaynağı olan Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, önceden belirlenmiş dil yapılarından ziyade gerçek hayattaki iletişim durumlarını temel alan dil işlevlerinin öğretilmesi gerektiğini savunmaktadır. Öğrencilere iletişim yetisi kazandırabilmek için dil işlevlerine dayalı bir eğitim verilmelidir. Bu bağlamda yabancı dil öğrencilerinin hedef dili etkili kullanabilmeleri için dil işlevlerini temel alan ders kitaplarına gereksinim vardır. Yabancı dil öğretimi genellikle ders kitaplarıyla yürütülmektedir ve bu kitaplarda farklı dil işlevlerinin yer alması, öğrencinin hedef dilde iletişim kurmasına zemin hazırlayacaktır. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki ders kitaplarında dil işlevlerine yer verilme durumu, önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Yunus Emre Enstitüsü tarafından, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabındaki okuma metinlerini dil işlevleri açısından incelemek amaçlanmıştır. Nitel modeldeki bu çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan “Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı 1, 2 ve 3”, bu çalışmanın inceleme nesnesini oluşturmaktadır. Veriler nitel içerik analizi basamaklarına göre toplanmış; kod, kategori ve temalara ulaşılarak

* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından 3-5 Ekim 2019 tarihinde düzenlenen XII. Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayı’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, E-posta: kemalettindeniz@hotmail.com

*** Öğr. Gör., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, E-posta: yunusemrecekici@gmail.com

kitaptaki dil işlevleri sayısal olarak ortaya konulmuş ve çözümlenmiştir. Dil işlevleri kapsamında ders kitabı setinde altı tema, yirmi dokuz kategori ve doksan yedi kod saptanmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar şöyle özetlenebilir: (i) Dil işlevleri açısından ders kitabı setinde aşamalılık ilkesi zayıftır. (ii) Okuma metinleri çoğunlukla bilgiyi araştırma ve ifade etme işlevi taşımaktadır. (iii) İletişimi sağlama alma ve telafi etme işlevi ihmal edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil İşlevleri, Söz Eylem, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Dilbilim, Ders Kitabı.

AN ANALYSIS OF THE “TÜRKÇE ÖĞRENIYORUM” COURSE BOOK IN TERMS OF THE LANGUAGE FUNCTIONS

ABSTRACT

It is a known fact that only grammar, translation and word-oriented approaches in foreign language teaching do not respond to the needs of learners. Modern Language Approaches aim to develop the communication skills of the learners. In this context Common European Framework of Reference for Languages, the fundamental reference for language teaching in Europe, advocates the necessity of teaching the language functions that are based on real life communication rather than predetermined linguistic structures. In order to provide communication skills to the learners, an education based on language functions should be provided. Within this context, foreign language learners need course books on language functions in order to use the target language efficiently. Course books are generally the main materials in foreign language teaching and including different language functions into these books forms the basis for learners to communicate in the target language. Therefore, including the language functions into the course books on teaching Turkish as a foreign language is a significant research topic.

This study, within the framework of the language functions, aims to analyze the reading texts in the ‘Türkçe Öğreniyorum’ (I’m Learning Turkish) by the Yunus Emre Institute to teach children Turkish as a foreign language. In this qualitative study, document analysis method was used. The sample of this study consisted of the ‘I’m Learning Turkish Course Book I, II and III’ by the Yunus Emre Institute. Data were collected based on the qualitative content analysis steps and the language functions in the course books were quantitatively determined and analyzed through codes, categories, and themes. Six themes, twenty-nine categories and ninety-seven codes were identified in the course book set in the context of language functions. The results of the research can be summarized as follows: (i) The graduality principle in the course book set is weak in terms of language functions. (ii) The reading texts often have the function of imparting and seeking information (iii) The function of assuring and repairing communication is ignored.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

It is a known fact that only grammar, translation and word-oriented approaches in foreign language teaching do not respond to the needs of learners. Modern Language Approaches aim to develop the communication skills of the learners. In this context Common European Framework of Reference for Languages, the fundamental reference for language teaching in Europe, advocates the necessity of teaching the language functions that are based on real life communication rather than predetermined linguistic structures. In order to provide communication skills to the learners, an education based on language functions should be provided. Within this context, foreign language learners need course books on language functions in order to use the target language efficiently. Course books are generally the main materials in foreign language teaching and including different language functions into these books forms the basis for learners to communicate in the target language. Therefore, including the language functions into the course books on teaching Turkish as a foreign language is a significant research topic.

Purpose of The Research

This study, within the framework of the language functions, aims to analyze the reading texts in the 'Türkçe Öğreniyorum' (I'm Learning Turkish) by the Yunus Emre Institute to teach children Turkish as a foreign language.

Method

In this qualitative study, document analysis method was used. The sample of this study consisted of the 'I'm Learning Turkish Course Book I, II and III' by the Yunus Emre Institute. Data were collected based on the qualitative content analysis steps and the language functions in the course books were quantitatively determined and analyzed through codes, categories, and themes.

In this research, six basic language functions are considered as themes. The themes mentioned are:

- 1) Imparting and Seeking Information
- 2) Expressing and Finding Out Attitudes
- 3) Deciding on and Managing Courses of Action: Suasion
- 4) Socialising
- 5) Structuring Discourse
- 6) Assuring and Repairing Communication

Results

Six themes, twenty-nine categories and ninety-seven codes were identified in the course book set in the context of language functions.

In the course book set, the function of imparting and seeking information is examined in four different categories. 10 separate codes were identified in the descriptive and informative category, 3 in the

narration category, 10 in the asking category, and 10 in the answering category.

In the course book set, the function of expressing and finding out attitudes is examined in two different categories. 7 separate codes were identified in the expressing emotions category, and 8 in the expressing personal opinions category.

In the course book set, the function of deciding on and managing courses of action (suasion) is examined in three different categories. 3 separate codes were identified in requesting someone to do something category, 1 in the suggesting a joint course of action category, and 1 in the responding to a request category.

In the course book set, the function of socializing is examined in three different categories. 2 separate codes were identified in the greeting people category, 2 in the replying to a greeting category, 2 in the self introduction category, 1 in the asking someone's name category, 2 in the asking how someone is doing category, 3 in the saying how you are category, 1 in the making introductions category, 4 in the address forms, 2 in the taking leave category, 8 in the good wishes category, and 3 in the welcoming someone category.

In the course book set, the function of structuring discourse is examined in five different categories. 2 separate codes were identified in the comprasion category, 2 in the justification category, 4 in the conjunction category, 1 in the changing the subject category, and 1 in the improving thought category.

In the course book set, the function of assuring and repairing communication is examined in two different categories. 1 separate codes were identified in the assuring communication category, and 1 in the repairing communication category.

Conclusion and Suggestions

The results of the research can be summarized as follows:

- (i) The graduality principle in the course book set is weak in terms of language functions.
- (ii) The reading texts often have the function of imparting and seeking information.
- (iii) The function of assuring and repairing communication is ignored.

In this context, the following suggestions can be expressed:

- The "Türkçe Öğreniyorum" course book set should be reviewed in terms of functional language teaching.
- A list of language functions should be prepared for teaching Turkish as a foreign language.
- In-class activities should be planned according to language functions.
- Other course books used in the field of teaching Turkish as a foreign language should also be examined in terms of language functions.

Keywords: Language Functions, Speech Acts, Turkish as Foreign Language Teaching, Linguistics, Course Book.

Giriş

Dil felsefesinde ve dilbilimde uzun yıllar, dilin sadece betimleme işlevi taşıdığı varsayılmıştır. Bu yaklaşıma göre dil, insanın duygu ve düşüncelerini betimlemeye yarayan bir araçtır. 20. yüzyıldan itibaren ise, dilin işlevlerini sınırlandıran ve betimlemeye indirgeyen bu yaklaşım sarsılmaya başlamıştır. Dilbilimdeki araştırmalar, insanın dili kullanırken sadece betimlemeler yapmadığını; dil aracılığıyla sosyalleşme, bilgi verme, soru sorma, hayal kurma, ikna etme gibi sayısız eylem içinden birini gerçekleştirdiğini ortaya koymuştur. Bu olgu dilbilimde, söz edimleri veya söz eylemler (speech acts) olarak tanımlanmaktadır. “Austin ve Searle gibi dil filozoflarının araştırmalarıyla gelişen söz edimi kavramı, söz söyleyen bireyin yalnızca ses üretmekle kalmayıp sözü üreterek bir eylem (edim) de gerçekleştirdiğini anlatmaktadır” (Polat, 2018: 27). Bu olgu, dil öğretimi alanında işlev veya dil işlevleri (language functions) olarak adlandırılmaktadır.

En genel haliyle “dilini gördüğü iş” (Kocaman, 1983: 342) olarak açıklanan dil işlevleri, “insanların dil yoluyla yaptıkları eylem” (Van Ek & Trim, 1990a: 27) olarak da tanımlanmaktadır. Başka bir yaklaşıma göre dil işlevleri, dil kullanımının amacıdır (Blondell, Higgins & Middlemiss, 1982: v; Kılıç, 2007: 131). Tanımlardan anlaşıldığı gibi insan, dili kullanırken belli amaçlar taşır ve belli görevleri yerine getirir. Öyleyse insanın dil kullanımındaki amaç ve dili kullanımıyla ortaya çıkan sonuç, dil işlevleri olarak tanımlanabilir. Bununla beraber dil soyut bir olgu değil, becerilerden oluşan bir bütündür. Bu bakımdan dil işlevlerini; insanın konuşma, yazma, okuma ve dinleme amacı şeklinde de tanımlamak olanaklıdır. Dilin doğasını yansıtan dil işlevleri kavramı, özellikle geleneksel dil öğretiminde önemli kırılmalara yol açmış; yeni yaklaşım, yöntem ve uygulamalara zemin hazırlamıştır.

Sadece dil bilgisi, çeviri ve sözcük odaklı yaklaşımların öğrencilerin günlük iletişim gereksinimlerini karşılamadığı görüşü, çağdaş yabancı dil öğretiminde genel kabul görmektedir. Larsen-Freeman, yabancı dil derslerinde dil bilgisel açıdan doğru cümleler kurabilen öğrencilerin gerçek iletişim ortamlarında dili işlevsel bir biçimde kullanamadıklarını, bu sonucun da iletişimsel ve işlevsel yaklaşımları gündeme getirdiğini belirtmektedir (Larsen-Freeman, 2003: 121). 1970’lerden itibaren yabancı dil öğretiminde büyük bir etki yaratan iletişimsel yaklaşım, dil kullanımının dolayısıyla da dil işlevlerinin merkeze alınması gerektiğini savunmaktadır. “İletişimsel yaklaşıma göre dil işlevleri, en az dil bilgisel yapılar kadar önemlidir. İletişimsel yaklaşımın temel ilkesi, öğrenenlerin dili iletişim kurmak için gerçek hayat durumlarında, yaratıcı bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır” (Sarıçoban, Kavaklı, Arslan & Özer, 2015: 389). Bu yönüyle iletişimsel yaklaşımın yabancı dil öğretiminde bir devrim niteliği taşıdığını savunan Yaylı ve Yaylı, dilin sadece yapılardan oluşmadığını, dil bilgisi ve işlevleri birleştirilerek öğretme düşüncesinin iletişimsel yaklaşımla gündeme geldiğini söylemektedir. Bu yaklaşıma göre dil, işlevleri dikkate alınmadığında kimseye hizmet etmeyen bir sistemdir (Yaylı ve Yaylı, 2014: 16-17). Görüldüğü gibi dil işlevlerine dayalı öğretimin, işlev-dil bilgisi ikililiğini ortadan kaldıracığı, öğretime bütünlük ve hayatilik kazandıracağı öngörülmektedir. Avrupa’da dil öğretimine bir standartlaştırma getirmeyi amaç edinen Avrupa Konseyi de dil işlevlerinin öğretim sürecindeki rolünü önemle vurgulamaktadır. Avrupa Konseyi’nde dil işlevlerine dayalı öğretimin yansıdığı temel kaynak, Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’dir.

Avrupa’da dil öğretiminin temel başvuru kaynağı olan Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, önceden belirlenmiş dil yapılarından ziyade gerçek hayattaki iletişim durumlarını temel alan dil işlevlerinin öğretilmesi gerektiğini savunmaktadır (CEFR, 2018: 26). Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, dil öğrenme, öğretme ve değerlendirme açısından işlevsel öğrenme hedeflerini formüle etmeye yönelik önerileri içermektedir (Hulstijn, Alderson & Schoonen, 2010: 11-12). Çerçeve metin incelendiğinde, dil işlevlerinin özellikle örnek tanımlayıcılarda somutlaştırıldığı ve dil işlevlerini kazandırma ve geliştirmenin, öğretim sürecinin temel amacı olduğu görülmektedir.

Çerçeve metinde dil işlevlerini temel alan yaklaşım, bir anda ortaya çıkmamıştır. Çerçeve metnin 1970'lere dayandığı belirtilmektedir (Deniz ve Uysal, 2010: 242). Avrupa Konseyi'nde, 1973'ten itibaren dil işlevlerinin öğretim sürecindeki önemini ifade eden çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda Avrupa Konseyi çatısı altında dil öğretimine kaynaklık etmesi bakımından A1, A2, B1 ve B2 düzeylerine ilişkin dil işlevleri listeleri hazırlanmıştır (Bkz. Wilkins, 1973; Van Ek, 1975; Van Ek ve Trim, 1990a; Van Ek ve Trim, 1990b; Van Ek ve Trim, 2001; Green, 2012). Bu dil işlevleri listeleri, Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin de temelini oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi'nde yapılan bu çalışmalarda (Wilkins, 1972; Van Ek, 1975; Van Ek ve Trim, 1990a; Van Ek ve Trim, 1990b; Van Ek ve Trim, 2001; Green, 2012) dilin altı temel işlevi, ayrıntılı bir biçimde betimlenmektedir:

1. Bilgiyi Araştırma ve Açıklama
2. Tutumları Keşfetme ve İfade Etme
3. Eylem Planlarını Yönetme ve Karar Verme (İkna)
4. Sosyalleşme
5. Söylemi Yapılandırma
6. İletişimi Sağlama Alma ve Onarma

Avrupa Konseyi'ndeki söz konusu çalışmalar incelendiğinde bilgiyi araştırma ve aktarma işlevinin bilgi verme, betimleme, öyküleme, bilgi almak için soru sorma ve yanıtlama becerilerini kullanmakla ilgili olduğu görülmektedir. Tutumları keşfetme ve ifade etme işlevi ise insanın duygu durumunu yansıtmayı ve anlamasını içermektedir. Eylem planlarını yönetme ve karar verme (ikna) işlevi, insanın dili kullanarak karşısındaki yönlendirmesi, onları harekete geçirmesiyle ilgilidir. Sosyalleşme işlevi, insanın dil aracılığıyla günlük sosyal yaşamdaki rutinlerini gerçekleştirmesini anlatmaktadır. Söylemi yapılandırma işlevi, yazılı ve sözlü metnin belli bir sıradüzen içinde inşa edilmesiyle ilişkilidir. İletişimi sağlama alma ve onarma işlevi de olası yanlış anlaşılmalara önüne geçme ve varsa yanlış anlaşılmalara düzeltmeyi anlatmaktadır.

Bu temel işlevler, davranış kalıpları dikkate alınarak alt işlevlere ayrılmıştır. Sözelimi sosyalleşme işlevinin altında selamlama, selamlamaya karşılık verme, hitap etme, tebrik etme, veda etme gibi alt işlevler bulunmaktadır. Bu işlevler, bulunan ortamın niteliğine göre (resmî veya gayri resmî) değişiklik gösterebilmektedir. Dolayısıyla söz konusu çalışmalarda sunulan dil işlevleri listesi, dili kullanım amaçlarının çok farklı olduğunu, dil bilgisinin bu amaçları yerine getirmede sadece bir araç rolü taşıdığını, önemli olanın öğrencilerin gereksinimlerine göre işlev temelli bir yaklaşım geliştirmek olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yabancı dil öğrencilerine bu işlevler kazandırılmalı, bunun için de öncelikle ders materyalleri dil işlevleri temel alınarak hazırlanmalıdır.

Avrupa Konseyi ve Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde önemi vurgulanan dil işlevleri, Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında son yıllarda geliştirilen programlarda da karşımıza çıkmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yabancı Dil Olarak Türkçe İlk Kazanımlar İçin Başvuru Rehberi (A1 Öncesi) (YEE, 2018) başlıklı kaynakta ve Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı'nda (Türkiye Maarif Vakfı, 2019) dil işlevlerine dayalı bir öğretim tasarlanmıştır. Söz konusu programlar, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil işlevlerine merkezî bir rol vermektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarında önemi vurgulanan dil işlevlerinin öğretim sürecinde işlevlik kazanabilmesi için öncelikle ders kitaplarının dil işlevlerine göre hazırlanması gerekmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında dil işlevlerine yer vermek, öğrencileri hem gerçek yaşama hazırlamak hem de onların iletişimsel yetilerini geliştirmek açısından önem

taşımaktadır. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan ders kitaplarına da söz konusu dil işlevlerinin ne ölçüde yansıdığı, önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Çalışmanın amacı, Yunus Emre Enstitüsü tarafından, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabındaki okuma metinlerini dil işlevleri açısından incelemektir. Ayrıntılı bulgulara ulaşabilmek için araştırmada sekiz temel soruya yanıt aranmıştır:

1. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında bilgiyi araştırma ve açıklama işlevine yer verilme durumu nasıldır?
2. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında tutumları keşfetme ve ifade etme işlevine yer verilme durumu nasıldır?
3. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında eylem planlarını yönetme ve karar verme (ikna) işlevine yer verilme durumu nasıldır?
4. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında sosyalleşme işlevine yer verilme durumu nasıldır?
5. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında söylemi yapılandırma işlevine yer verilme durumu nasıldır?
6. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında iletişimi sağlama alma ve telafi etme işlevine yer verilme durumu nasıldır?
7. Türkçe Öğreniyorum ders kitabı 1, 2 ve 3 arasında, dil işlevleri açısından fark var mıdır?
8. Türkçe Öğreniyorum ders kitabında dil işlevlerinin toplam dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

“Türkçe Öğreniyorum” ders kitabı setini dil işlevleri açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel modeldedir. “Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür.” (Yıldırım, 1999: 10). İncelencek ders kitabı seti, yazılı bir doküman olduğu için bu araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2013: 217).

Araştırma Nesnesi

Yunus Emre Enstitüsünün çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimine kaynak oluşturmak amacıyla hazırladığı “Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı 1, 2 ve 3”, bu çalışmanın araştırma nesnesini oluşturmaktadır. Söz konusu kitap seti, Türkçeyi yabancı dil olarak çocuklara öğretmek amacıyla hazırlanan alandaki belli başlı setlerden biri olması nedeniyle araştırmaya değerdir. Ayrıca söz konusu kitap setinin ön sözünde “Kitaplarımızın temel amacı, işleve dayalı olarak Türkçe öğretmektir.” denmektedir. Dolayısıyla “Türkçe Öğreniyorum” kitap setinin işlevsel olup olmadığının belirlenmesi için dil işlevleri bağlamında incelenmesi gerekmektedir. Kitap seti, 2015 yılında Karbey Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Sete ilişkin künye bilgileri, Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1: Araştırma Nesnesine İlişkin Bilgiler

Ders Kitabının Adı	Editörler	Hazırlayanlar
Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı 1, 2 ve 3	Erol Barın, Cihan Özdemir, İbrahim Gültekin, Şaban Çobanoğlu	Uğur Kılıç, Selçuk Doğan, Kürşat Aramak, Tarık Demir, Emine Sarıkaya, Beyza Koç, Selin Çalık, Ecem Çelik, Dilek Kocayanak, Gül Gönültaş

Verilerin Toplanması ve Analizi

“Türkçe Öğreniyorum” ders kitabındaki okuma metinleri nitel içerik analizi basamaklarına göre (Büyüköztürk vd., 2016; Çetin, 2016; Özdemir, 2010; Punch, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013) toplanmış ve analiz edilmiştir. Nitel içerik analizinde kodlardan kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşma yolu tercih edilebileceği gibi, tam tersi de kullanılabilir. Bu çalışmada, Avrupa Konseyi’nin de kabul ettiği altı temel dil işlevi, tema olarak kabul edilmiş; bu temalardan yola çıkarak kategorilere, kategorilerden de kodlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle metinler, cümle cümle hangi temaya aitse, o temanın yer aldığı klasöre işlenmiştir. Daha sonra, aynı klasördeki cümlelerden, işlev bakımından benzerlik taşıyanlar belirlenmiş, bu şekilde kategoriler ve kodlara ulaşılmıştır. Sözgelimi “Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı 2”de yer alan “Harikalar Diyarı neresi?” (s. 38) cümlesi, bilgilenmeyi içerdiği için ilk olarak “Bilgiyi Araştırma ve Açıklama” temasına yerleştirilmiştir. Ardından bu cümle, bilgiyi ortaya çıkarmayı amaçladığı için “Sorma” kategorisine yerleştirilmiştir. En sonunda daha da özelleştirilerek “Bir Yer Hakkında Soru Sorma” koduyla eşleştirilmiştir. Bu yöntemle bütün cümleler, tek tek analiz edilmiştir.

Cümleler dil işlevlerine göre analiz edilirken her cümle bir dil işleviyle eşleştirilmiştir. Ancak cümlede yer alan bağlaç ve edatlar, cümle içinde farklı işlevler taşıdıkları için bunlar ayrıca bir işlevle eşleştirilmiştir. Sözgelimi “Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı 2”de yer alan “Bir kilo soğan, iki kilo biber, iki kilo bamya ve biraz da salça al.” cümlesi aşağıdaki şekilde analiz edilmiştir.

- Söz konusu cümle karşıdaki kişiyi harekete ve eyleme geçirmeyi amaçladığı için “Eylem Planlarını Yönetme ve Karar Verme” temasına kaydedilmiştir.
- Ardından bu cümle “Talimat ve Emir Verme” kategorisiyle eşleştirilmiştir.
- Cümlede yer alan “ve” ile “da” bağlaçları, kişinin söylemini inşa etmesini sağladığı için bu cümle aynı zamanda “Söylemi Yapılandırma” temasına kaydedilmiştir.
- “ve” ile “da” bağlaçları, “İlişkilendirme” kategorisiyle eşleştirilmiştir.

Tema, kategori ve kodlar, yukarıda somutlaştırıldığı şekliyle belirlenmiş, ardından da tablolastırılmıştır. Ayrıca dil işlevlerini okuma metinlerinde nasıl kullanıldığını yansıtmak için tablolarda dil yapılarına da yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabında bilgiyi araştırma ve açıklama işlevine yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabında yer alan okuma metinlerinde bilgi verme, betimleme, öyküleme, soru sorma, yanıtlama vb. amaçlar taşıyan cümleler, “Bilgiyi Araştırma ve Açıklama” işlevi başlığı altında analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: “Türkçe Öğreniyorum” Ders Kitabında Bilgiyi Araştırma ve Açıklama İşlevi

Kategori	Kod	f			Kitapta Yer Alan Dil Yapısı
		1K	2K	3K	
Betimleme ve Bilgi Verme	Üstünlüğü Betimleme	4	3	6	en daha
	Varlığını Betimleme	6	22	11	+DA ... var var
	Yerini Betimleme	1	25	9	+DA +DAn +DAki burası
	Yaşı Hakkında Bilgi Verme	2	2	-	sayılar
	Memleketi Hakkında Bilgi Verme	7	1	2	+II iyelik eki
	Mesleği Hakkında Bilgi Verme	12	7	-	meslekler
	Niteliklerini Betimleme	5	16	4	sıfat tamlaması renkler
	Zamanı Betimleme	-	10	15	zaman zarfları +ken
	Durumu Betimleme	-	12	10	+DAyken isim cümlesi
	Aitliği Betimleme	31	3	13	belirtili isim tamlaması
Öyküleme	Olay Anlatma	1	93	129	-yor -mİş -Ar -DI
	Yer Tarif Etme	-	4	-	ikinci tekil kişi emir çekimi
	Yemek Tarif Etme	-	12	-	ikinci çoğul kişi emir çekimi
	Kişi Hakkında Bilgi İsteme	4	11	1	kim, kime, kimde, kimden, kimi
	İnsan Dışındaki Varlıklar Hakkında Bilgi İsteme	13	6	14	ne, neyi, hangi
Sorma	Yer Hakkında Bilgi İsteme	8	7	2	nerede, nereden, nereyi, neresi
	Sebep Hakkında Bilgi İsteme	-	1	1	neden
	Tarz Hakkında Bilgi İsteme	1	1	6	nasıl
	Miktar Hakkında Bilgi İsteme	2	2	-	kaç
	Fiyat Hakkında Bilgi İsteme	2	1	1	ne kadar
	Sıra Hakkında Bilgi İsteme	1	-	-	kaçıncı
	Doğrulama, Yanıtlama veya Emin Olma	7	12	14	mİ
	Onay Talep Etmek İçin Sorma	-	-	2	öyle mi gerçekten mi
	Kişi Hakkında Yanıt Verme	3	12	-	işaret zamiri kişi zamiri
	İnsan Dışındaki Varlıklar Hakkında Yanıt Verme	4	2	11	işaret zamiri
	Yer Hakkında Yanıt Verme	9	10	2	işaret zamiri durum ekleri
	Sebep Hakkında Yanıt Verme	-	-	1	o yüzden

Yanıtlama	Tarz Hakkında Yanıt Verme	-	5	1	sıfatlar, zarflar
	Miktar Hakkında Yanıt Verme	1	-	2	sayılar
	Fiyat Hakkında Yanıt Verme	2	1	1	sayılar
					para Birimi
	Sıra Hakkında Yanıt Verme	1	-	-	+IncI
	Doğrulama/Onaylama	4	2	7	evet, peki, tamam
	Yanlışlama/Reddetme	1	3	5	hayır
Toplam		132	275	270	

Tablo 2 incelendiğinde bilgiyi araştırma ve açıklama işlevinin dört ayrı kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Betimleme ve bilgi verme kategorisinde 10, öyküleme kategorisinde 3, sorma kategorisinde 10, yanıtlama kategorisinde 10 ayrı kod belirlenmiştir.

Tablo 2'ye bakılarak ders kitabı setinin dil işlevlerinin çeşitliliği açısından birtakım yetersizlikler taşıdığı söylenebilir. Sözelimi “Sorma” kategorisinde “Zaman Hakkında Sorma” (ne zaman?) ve “Amaç Hakkında Sorma” (niçin, hangi amaçla?) gibi temel kodlara yer verilmemesi, bir eksiklik olarak görülmektedir.

Ders Kitabı 1’de 132, Ders Kitabı 2’de 275, Ders Kitabı 3’te 270 adet bilgiyi araştırma ve açıklama işlevi tespit edilmiştir. Kitaplar arasında, bilgiyi araştırma ve açıklama işlevi bakımından bir sıradüzen olmadığı görülmektedir. Bu durum, yabancı dil öğretiminin temel ilkesi olan “aşamalılık”la örtüşmemektedir.

Tablo 2 incelendiğinde bilgiyi araştırma ve açıklama işlevinin kişi zamirleri, işaret zamirleri, sıfatlar, zarflar, soru sözcükleri gibi çeşitli dil bilgisi yapıları aracılığıyla kullanıldığı görülmektedir. Bu, dil işlevleri ve dil bilgisinin eşgüdüm içinde öğretilmesine olanak tanıdığı için olumlu bir bulgu olarak yorumlanmaktadır.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabında tutumları keşfetme ve ifade etme işlevine yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabında yer alan okuma metinlerinde duyguları, görüşleri ifade etme ve açığa çıkarma vb. amaçlar taşıyan cümleler, “Tutumları Keşfetme ve İfade Etme” işlevi başlığı altında analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3: Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabında Tutumları Keşfetme ve İfade Etme İşlevi

Kategori	Kod	f			Dil Yapısı
		1K	2K	3K	
Duyguları İfade Etme	Keyif ve Mutluluğu İfade Etme	1	-	-	memnun oldum
	Şaşkınlığı İfade Etme	1	-	1	ünlemler
	Üzüntüyü İfade Etme	1	-	2	maalesef +I üzmemek +A üzölmek
	Korkuyu İfade Etme	-	-	2	+DAn korkmak
	Merakı İfade Etme	-	-	1	+I merak etmek
	Güveni İfade Etme	-	-	2	+A inanmak +A güvenmek
	Heyecanı İfade Etme	-	-	1	heyecanlıyım
	Görüş İfade Etme	-	1	1	bence
	Aynı Görüşte Olduğunu İfade Etme	2	8	8	evet, ben de, tamam pekâlâ, peki, tabii, iyi/güzel fikir
	Planları/Hayalleri İfade Etme	-	-	26	-AcAk
Görüşlerini İfade Etme	İsteği/Arzuyu İfade Etme	1	13	4	-mAk istemek -Aylm
	Önemi İfade Etme	-	-	1	+I önemsemek
	Gerekliđi İfade Etme	-	-	1	gerekıyor
	İhtimali İfade Etme	-	-	1	sanırım
	Beğeniği İfade Etme	4	10	17	çok güzel, güzel, ne güzel, aferin, ünlemler, -I sevmek
Toplam		10	32	68	

Tablo 3 incelendiğinde tutumları keşfetme ve ifade etme işlevinin iki ayrı kategoriye ayrıldığı görölmektedir. Duyguları ifade etme kategorisinde 7, görüşlerini ifade etme kategorisinde 8 ayrı kod belirlenmiştir.

Ders Kitabı 1’de 10, Ders Kitabı 2’de 32, Ders Kitabı 3’te 68 adet tutumları keşfetme ve ifade etme işlevi tespit edilmiştir. Kitaplar arasında tutumları keşfetme ve ifade etme işlevi bakımından giderek artan bir sıradüzen olduğu görölmektedir. Ancak Ders Kitabı 1’de tutumları keşfetme ve ifade etme işlevine oldukça az yer verildiği belirtilmelidir.

Tablo 3 incelendiğinde, ders kitabı setinin dil işlevlerinin çeşitliliği açısından birtakım yetersizlikler taşıdığı görölmektedir. Sözelimi “Duyguları İfade Etme” kategorisinde “Beğenmemeyi İfade Etme”, “Acı Çekmeyi İfade Etme”, “Umudu İfade Etme”, “Öfkeyi İfade Etme” gibi temel kodlara yer verilmemesi bir eksiklik olarak görölmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde tutumları keşfetme ve ifade etme işlevinin “memnun oldum”, “çok güzel”, “aferin” gibi kalıp sözler ve “-i sevmek”, “-mek istemek” gibi çeşitli dil bilgisel birliktelikler aracılığıyla kullanıldığı görölmektedir. Bu, dil işlevleri, kalıp söz ve dil bilgisinin eşgüdüm içinde öğretilmesine olanak tanıdığı için, aynı zamanda da işlevsel dil öğretimine kaynak teşkil ettiği için olumlu bir bulgu olarak yorumlanmaktadır.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabında eylem planlarını yönetme ve karar verme (ikna) işlevine yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabında yer alan okuma metinlerinde karşısındaki kişiyi harekete geçirme, eylemlerini yönetme vb. amaçlar taşıyan cümleler, “Eylem Planlarını Yönetme ve Karar Verme (İkna

Etme)” işlevi başlığı altında analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4: Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabında Eylem Planlarını Yönetme ve Karar Verme İşlevi

Kategori	Kod	f			Dil Yapısı
		1K	2K	3K	
	Davet Etme	2	2	3	buyurun
	Emir verme	12	6	2	ikinci tekil kişi
					emir çekimi
					ikinci çoğul kişi
					emir çekimi
Birinden Bir Şeyler Yapmasını Talep Etme	Öneride Bulunma	1	2	6	ikinci tekil kişi
					emir çekimi
					üçüncü tekil kişi
					emir çekimi
Ortak Bir Eylem Planı Önerme	Beraber Bir Şeyler Yapmayı Önerme	1	6	6	-Allm
Bir Talebe Karşılık Verme	Öneriyi Kabul Etme	-	-	1	tamam
Toplam		16	16	18	

Tablo 4 incelendiğinde eylem planlarını yönetme ve karar verme işlevinin üç ayrı kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Birinden bir şeyler yapmasını talep etme kategorisinde 3, ortak bir eylem planı önerme kategorisinde 1, bir talebe karşılık verme kategorisinde 1 ayrı kod belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, ders kitabı setinin dil işlevlerinin çeşitliliği açısından birtakım yetersizlikler taşıdığı görülmektedir. Sözelimi eylem planlarını yönetme ve karar verme işlevi altında yardım teklif etme, nasihat etme, izin isteme gibi temel kategorilere yer verilmemesi bir eksiklik olarak yorumlanmaktadır.

Ders Kitabı 1’de 16, Ders Kitabı 2’de 16, Ders Kitabı 3’te 18 adet eylem planlarını yönetme ve karar verme işlevi tespit edilmiştir. Kitaplar arasında eylem planlarını yönetme ve karar verme işlevi bakımından bir sıradüzen olmadığı görülmektedir. Çocukların Türkçenin olanaklarından yararlanarak hem sınıf içi düzene uyum sağlaması hem de birbirleriyle etkileşebilmeleri, eylem planlarını yönetme ve karar verme işlevinin öğretilmesiyle olanaklıdır. Bu bakımdan kitabın dil işlevleri açısından sınırlılıklar taşıdığı düşünülmektedir.

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabında sosyalleşme işlevine yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabında yer alan okuma metinlerinde sosyal yaşamın bir gereği olan, selamlama, tanışma, teşekkür etme vb. amaçlar taşıyan cümleler, “Sosyalleşme” işlevi başlığı altında analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5: Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabında Sosyalleşme İşlevi

Kategori	Kod	f			Dil Yapısı
		1K	2K	3K	
Selamlama	Günlük Yaşamda	14	4	10	merhaba
	Telefonda	1	1	-	alo
Selamlamaya Karşılık Verme	Günlük Yaşamda	5	1	5	merhaba
	Telefonda	1	-	-	efendim
	Resmî	14	4	5	benim adım...
Kendini Tanıtma					adım ...
	Samimi	1	-	-	ben ...
Tanışmak İçin Adını Sorma	Resmî	1	-	-	sizin adınız ne?
Halini Hatırını Sorma	Resmî	2	-	-	nasılsınız?
	Samimi	6	-	1	nasılsın?
	Halini Hatırını Sorduğu İçin Teşekkür Etme	6	-	-	teşekkür ederim
					sağ ol
Halini Hatırını İfade Etme	İyi Olduğunu İfade Etme	8	-	-	iyiyim
					ben de iyiyim
	Hasta Olduğunu İfade Etme	-	-	1	hastayım
Tanıştırma	Resmî	-	2	-	onun adı...
	Adıyla Seslenme	1	-	6	özel isimler
	Akrabalık Adıyla Seslenme	-	-	8	akrabalık isimleri
	Mesleğiyle Seslenme	-	-	2	meslekler
Seslenme					bey, hanım (unvan sıfatları)
	Sevgi Sözcükleriyle Seslenme	1	-	3	sevgili...
					canım
					anneciğim
	Giderken	3	1	2	hoşça kal
					görüşmek üzere
					Allah'a emanet ol
Vedalaşma					görüştürüz
	Kalırken	3	-	2	hoşça kal
					güle güle
					görüşmek üzere
					Allah'a emanet ol
					görüştürüz
	Sağlık Dileme	-	-	2	geçmiş olsun
	Teşekkür Etme	1	3	2	teşekkür ederim
					sağ ol
	Teşekkür İfadesine Karşılık Verme	1	-	1	rica ederim
	Baş Sağlığı Dileme	-	-	1	Allah rahmet
İyi Dilekte Bulunma					eylesin
	Bolluk Dileme	1	2	1	bereket versin
					bereketini gör
	Yemekten Sonra	-	1	-	afiyet Olsun
	Öğlen	-	2	-	iyi günler
	İş için	1	1	-	hayırlı işler
İyi Karşılığını İfade Etme	Resmî	-	-	1	hoş geldiniz
	Samimi	-	-	1	hoş geldin
İyi Karşılandığını İfade Etme	Samimi	-	-	1	hoş bulduk
Başkasının Aktarma	Sözünü Doğrudan Aktarma	-	1	13	... demek
					... iletmek

				... diye sormak
				... diye bağırarak
Toplam	71	23	68	

Tablo 5 incelendiğinde sosyalleşme işlevinin on üç ayrı kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Selamlama kategorisinde 2, selamlamaya karşılık verme kategorisinde 2, kendini tanıtırma kategorisinde 2, tanışmak için adını sorma kategorisinde 1, halini hatırlama sorma kategorisinde 2, halini hatırlama ifade etme kategorisinde 3, tanıştırma kategorisinde 1, seslenme kategorisinde 4, vedalaşma kategorisinde 2, iyi dilekte bulunma kategorisinde 8, iyi karşıladığını ifade etme kategorisinde 2, iyi karşılandığını ifade etme kategorisinde 1, başkasının sözünü aktarma kategorisinde 1 kod belirlenmiştir.

Ders Kitabı 1’de 71, Ders Kitabı 2’de 23, Ders Kitabı 3’te 68 adet sosyalleşme işlevi tespit edilmiştir. İlk ders kitabında öğrencilerin günlük yaşamlarına yardımcı olmak bakımından sosyalleşme işlevinin yoğun çıkması beklenen bir durumdur. Bu, birinci ders kitabının günlük yaşam pratiklerine öncelik verdiğini göstermektedir. Ancak Ders Kitabı 2’de sosyal yaşam pratiklerinin göz ardı edildiği düşünülmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, ders kitabı setinin dil işlevlerinin çeşitliliği açısından birtakım yetersizlikler taşıdığı görülmektedir. Sözelimi sosyalleşme işlevi altında “özür dileme” ve “tebrik etme” gibi temel kategorilere yer verilmemesi bir eksiklik olarak yorumlanmaktadır.

Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabında söylemi yapılandırma işlevine yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabında yer alan okuma metinlerinde sözlü veya yazılı söylemi inşa etme, yapılandırma amacı taşıyan cümleler, “Söylemi Yapılandırma” işlevi başlığı altında analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6: Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabında Söylemi Yapılandırma İşlevi

Kategori	Kod	f			Dil Yapısı
		1K	2K	3K	
Karşılaştırma	Farklarını Belirtme	-	-	7	+A göre daha +DAn daha kadar
	Benzerliklerini Belirtme	-	-	3	gibi
Gerekçelendirme	Neden Belirtme	-	2	13	çünkü bu yüzden o yüzden
	Amaç Belirtme	-	1	2	için
	Sıralama	9	50	22	+DAn önce +DAn sonra önce sonra ve
İlişkilendirme					-DiktAn sonra dA
	Ekleme	8	11	12	ayrıca
	Geçişi Sağlama	-	-	2	... şudur ... şöyle demek demek ki...
Konuyu Değiştirme	Sonuç Çıkarma	-	-	1	
	Konuya Olumsuz Bir	2	1	8	Ama, ancak, fakat
	Yönden Bakma				
Düşünceyi Geliştirme	Tanım Yapma	-	-	1	...dır
	Örnek Verme	-	-	1	gibi
Toplam		19	65	72	

Tablo 6 incelendiğinde söylemi yapılandırma işlevinin beş ayrı kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Karşılaştırma kategorisinde 2, gerekçelendirme kategorisinde 2, ilişkilendirme kategorisinde 4, konuyu değiştirme kategorisinde 1, düşünceyi geliştirme kategorisinde 1 kod belirlenmiştir.

Ders Kitabı 1’de 19, Ders Kitabı 2’de 65, Ders Kitabı 3’te 72 adet söylemi yapılandırma işlevi tespit edilmiştir. Söylemi yapılandırma işlevi, metinlerin okunmasını kolaylaştırmaktadır. Cümleler arasındaki geçişler, paragraflar arası ilişkiler, göndermeler bir yandan öğrenciye söylemin nasıl yapılandırıldığını göstermekte, diğer yandan da okuma esnasında zihni etkinleştirmekte ve anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda özellikle Ders Kitabı 1’in işlevsel dil öğretimi açısından eksiklik taşıdığı düşünülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde söylemi yapılandırma işlevinin bağlaç ve edatlar aracılığıyla kullanıldığı görülmektedir. Bu, dil işlevleri ve dil bilgisinin eşgüdüm içinde öğretilmesine olanak tanıdığı için olumlu bir bulgu olarak yorumlanmaktadır.

Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabında iletişimi sağlama alma ve telafi etme işlevine yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabında yer alan okuma metinlerinde iletişim sürecindeki aksaklıkları giderme amacı taşıyan cümleler, “İletişimi Sağlama Alma ve Telafi Etme” işlevi başlığı altında analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7: Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabında İletişimi Sağlama Alma ve Telifi Etme İşlevi

Kategori	Kod	f			Dil Yapısı
		1K	2K	3K	
İletişimi Sağlama Alma	Anladığını Belirtme	-	-	1	tamam
Telifi Etme	Karşısındaki Yanlış Anladığını Söyleme	-	-	2	... dedim yani
Toplam		-	-	3	

Tablo 7 incelendiğinde iletişimi sağlama alma ve telifi etme işlevinin iki ayrı kategoriye ve iki ayrı koda ayrıldığı görülmektedir. Ders Kitabı 1 ve 2’de bu işleve ilişkin herhangi bir cümleye rastlanmazken, Ders Kitabı 3’te sadece 3 cümle tespit edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin olası yanlış anlaşılması engelleyebilmesi ve telifi edebilmesi için dil kullanımlarının yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Sözelimi ders kitabında, “yanlış anladığını ifade etme” (Anlamadım!), “daha yavaş konuşmasını talep etme” (Lütfen yavaş konuşur musunuz?), “hecelemesini talep etme” (Heceler misiniz?), “tekrar etmesini talep etme” (Anlamadım, tekrar eder misiniz?) gibi dil işlevlerinin olmaması, işlevsel dil öğretimi bakımından bir eksiklik olarak yorumlanmaktadır.

Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın yedinci sorusu “Türkçe Öğreniyorum ders kitabı 1, 2 ve 3 arasında, dil işlevleri açısından fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Türkçe Öğreniyorum 1, 2 ve 3’te dil işlevlerine yer verilme durumu, Şekil 1’de karşılaştırmalı bir biçimde özetlenmektedir.

Şekil 1 incelendiğinde üç kitap setinde de en yoğun kullanılan işlevin bilgiyi araştırma ve açıklama, en az kullanılan işlevin iletişimi sağlama alma ve telifi etme olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak söz konusu kitap setinin bilgilendirici bir işlev taşıdığı, iletişimi sağlama alma ve telifi etme işlevinin göz ardı edildiği yorumuna ulaşmak olanaklıdır.

Şekil 1: Ders Kitabı 1, 2 ve 3’te Yer Alan Dil İşlevlerinin Karşılaştırılması

Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın sekizinci sorusu “Türkçe Öğreniyorum’da dil işlevlerinin toplam dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Türkçe Öğreniyorum 1, 2 ve 3’teki dil işlevlerinin toplam dağılımı da Şekil 2’de özetlenmektedir.

Şekil 2: Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı Setindeki Dil İşlevlerinin Dağılımı

Şekil 2 incelendiğinde, Türkçe Öğreniyorum Ders Kitabı setinin en fazla bilgiyi araştırma ve açıklama işlevine yer verdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu kitap setinin, bilgilendirici metinlerden oluştuğu sonucuna ulaşılabilir. Bu, çocuklara yabancı dil öğretimi açısından motivasyonu düşürücü bir etken olabilir. Çünkü çocukların sosyalleşmeye ve duygularını açığa çıkarmaya daha çok ihtiyaçları vardır. Söz konusu kitap seti, bu noktalarda çeşitli eksiklikler taşımaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Yunus Emre Enstitüsü tarafından, çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabı setindeki okuma metinleri dil işlevleri açısından incelenmiştir. Avrupa Konseyi’nin de kabul ettiği altı temaya, 29 kategori ve 97 kod dâhil edilmiştir. Hangi kodun hangi dil yapılarıyla aktarıldığı da tablolar aracılığıyla gösterilmiştir. Böylece dil bilgisi yapılarının hangi işlevi karşılamak için kullanıldığı, incelenen ders kitabı özelinde ortaya konulmuştur.

Genel olarak ders kitabı setinde, dil işlevlerinin öğretilmesinde aşamalılık ilkesinin yeterince gözetilmediği, okuma metinlerinin daha çok bilgiyi araştırma ve ifade etme işlevi taşıdığı, iletişimi sağlama alma ve telafi etme işlevinin göz ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklara yabancı dil öğretimi açısından bilgiyi araştırma ve ifade etme işlevinin yoğun olmasının öğrencilerin motivasyonunu düşürebileceği, sosyalleşme ile tutumları keşfetme ve ifade etme işlevlerine daha çok yer verilmesinin, öğrencilerin ilgisini artırabileceği ve günlük yaşamlarında daha çok işlerine yarayacağı yorumu yapılmıştır.

Yunus Emre Enstitüsü tarafından çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan bir diğer ders kitabı da “Çocuklar İçin Türkçe”dir. Deniz ve Çekici (2019), “Çocuklar İçin

Türkçe” (ÇİT) ders kitabının dil işlevleri bakımından sınırlı bir nitelik taşıdığını tespit etmiştir. Söz konusu çalışmada, ders kitabı setindeki dil işlevleri 6 tema altında incelenmiş, 15 kategori ve 56 kod tespit edilmiştir. ÇİT’te bilgiyi araştırma ve açıklama ile eylem planlarını yönetme ve karar verme işlevinin yoğun bir biçimde yer aldığı; bununla beraber sosyalleşme, tutumları keşfetme ve ifade etme, söylemi yapılandırma işlevinin oldukça sınırlı olduğu; iletişimi sağlama alma ve telafi etme işlevine ise hiç yer verilmediğini belirlenmiştir. Dolayısıyla “Türkçe Öğreniyorum” ders kitabı seti ile “Çocuklar İçin Türkçe” ders kitabı setinin, dil işlevleri bakımından benzer nitelikler taşıdığını söylemek olanaklıdır.

Araştırma bulgularından Türkçe Öğreniyorum ders kitabı setinin, dil işlevleri temel alınmadan hazırlandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Aslında bu sonuç doğaldır, çünkü yabancı dil olarak Türkçe öğretimine kaynaklık edecek bir dil işlevleri listesi bulunmamaktadır. Yabancı diller için hazırlanan dil işlevleri listeleri, Türkçenin dil bilgisi kurallarıyla ve Türk kültürüyle her zaman örtüşmemektedir. Bu kapsamda öncelikle bir dil işlevleri listesi hazırlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dil işlevlerinin kategori ve kodlarının belirlendiği bir liste, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki iletişimsel yaklaşıma uygun etkinliklere katkılar sağlayacağı gibi, geliştirilecek materyaller içinde önemli bir yol haritası olacaktır. Hazırlanacak dil işlevleri listesi, hangi işlevin hangi dil yapısıyla beraber kullanıldığını göstermesi bakımından hem ders kitabı hazırlayanlara hem de dil öğrencilerine yol gösterecektir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine kaynak oluşturacak bir dil işlevleri listesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Böyle bir liste hazırlamak için ayrıntılı dilbilimsel betimlemelere ve alan yazını taramasına gereksinim vardır. Bu kapsamda yazılı metinlerin yanı sıra günlük yaşamdaki sözlü dil kullanımları, dil işlevleri açısından oldukça zengin ayrıntılar sunmaktadır.

Aşamalılık yabancı dil öğretiminin temel ilkelerinden biridir. Dil işlevleri listesi oluşturulduktan sonra, dil işlevlerinin A1’den C1’e aşamalı bir biçimde nasıl öğretilceği üzerine de çalışmalar yapılmalıdır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ders kitapları üzerinden yürütülmektedir. Bu nedenle söz konusu setler, dil işlevleri açısından incelenmeli ve karşılaştırılmalıdır. Dil işlevleri kapsamında, söz konusu kitapların güncellenmesinde yarar olacaktır.

İşlevsel bir dil öğretimi için, öncelikle öğrencilerin ihtiyaç duyacağı dil işlevleri belirlenmelidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ihtiyaç duyacağı dil işlevlerinin belirlenmesi hem program geliştirme hem ders kitabı hazırlama hem de ders için uygulamalara yol göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler için hangi dil işlevlerine ihtiyaç duyduğu, saha araştırmalarıyla betimlenmelidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dil işlevlerini kullanırken yaşadıkları sorunların belirlenmesi de öğretim sürecinin planlanması açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin gerek yazılı gerek de sözlü metinleri, dil işlevleri açısından incelenmeli ve ders süreçleri buna göre yeniden planlanmalıdır.

Ölçme ve değerlendirme basamağı, eğitim öğretim sürecinin etkililiğinin sınanması bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki ölçme ve değerlendirme uygulamalarında, özellikle konuşma ve yazma becerileri ölçülürken, dil işlevlerinin gözetilmesi gerekmektedir. Dilin işlevsel bir biçimde kullanılıp kullanılmadığını saptamak, dil işlevlerinin kullanılıp kullanılmadığını saptamakla aynı anlama gelmektedir.

KAYNAKÇA

Blondell, J., Higgins, J. & Middlemiss, N. (1982). *Function in English*. Oxford: Oxford University.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- CEFR (2018). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Council of Europe.
- Çetin, İ. (2016). “Nitel içerik analizi.” Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar İçin Nitel Araştırma Yöntemleri. (Ed.). M. Y. Özden & L. Durdu. Ankara: Anı Yayıncılık. 125-148.
- Deniz, K. & Çekici, Y. E. (2019). Dil işlevleri açısından Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) ders kitabı. *Uluslararası Diller Kongresi Tam Metin Kitabı*, 194-208.
- Deniz, K. & Uysal, B. (2010). “Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Metin ve yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü öğretim programı.” *TÜBAR*, 27: 239-261.
- Green, A. (2012). *Language functions revisited theoretical and empirical bases for language construct definition across the ability range*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hulstijn, J. H., Alderson, J. C. & Schoonen, R. (2010). Developmental stages in second-language acquisition and levels of second-language proficiency: Are there links between them?. I. Bartning, M. Martin, I. Vedder (Ed.), *Communicative Proficiency and Linguistic Development: Intersections Between SLA and Language Testing Research* içinde (s. 11-20). Eurosla.
- Kılıç, V. (2007). “Dilin işlevleri: metin eylem kuramı yaklaşımı.” *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2): 124-138.
- Kocaman, A. (1983). “Dilin temel işlevleri.” *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 378: 342-347.
- Larsen-Freeman, D. (2003). *Techniques and principles in language teaching*. Oxford: Oxford University Press
- Özdemir, M. (2010). “Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma.” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1): 323-343.
- Polat, Y. (2018). “Genel çerçeve.” Yabancı dil olarak Türkçe ilk kazanımlar için başvuru rehberi A1 öncesi. (Ed.). Y. Polat vd. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü: 11-40.
- Punch, K. F. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş nicel ve nitel yaklaşımlar*. (Çev.) D. Bayrak, H. Bader Arslan, Z. Akyüz. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sarıçoban, A., Kavaklı, N., Arslan, S. & Özer, Z. (2015). “Yabancı dil öğretimine yönelik yöntem ve yaklaşımlar.” Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi metodolojisi. (Ed.). A. Sarıçoban. Ankara: Anı Yayıncılık. 358-40.
- Türkiye Maarif Vakfı (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*. İstanbul: Bayem Ajans Promosyon Medya Rek. Org. Matbaa ve Bilişim Hizmetleri.
- Van Ek, J. A. (1975). *Systems development in adult language learning: the threshold level in a European Unit/credit system for modern language learning by adults*. Strasbourg: Council of Europe.
- Van Ek, J. A. & J. L. M. Trim (1990a). *Threshold 1990*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Ek, J. A. & J. L. M. Trim (1990b). *Waystage 1990*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Ek, J. A. & J. L. M. Trim (2001). *Vantage*. Cambridge: Cambridge University Press.

-
- Wilkins, D. A. (1973). *The linguistic and situational content of the common core in a unit/credit system*. Strasbourg: Council of Europe.
- Yaylı, D. & Yaylı, D. (2014). “Yabancı dil öğretimi yaklaşımları ve yöntemleri.” *Yabancılar Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler*. (Ed.). D. Yaylı & Y. Bayyurt. Ankara: Anı Yayıncılık. 7-28.
- YEE (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe ilk kazanımlar için başvuru rehberi*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yıldırım, A. (1999). “Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi.” *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23: 7-17.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.